

La fauna del parc natural del Montgó

Joan Sala

Ornítolleg · President de la Junta Rectora del Parc Natural del Montgó

Possiblement el grup més desconegut del Montgó, malgrat el seu indubtable valor és el referent a la fauna invertebrada, ara com ara, poc estudiada. La seua varietat d'espècies és superior a la de tots els vertebrats junts (amfibis, rèptils, aus i mamífers). Hi destaquen els gasteròpodes terrestres -**caragols**-, com la *Trochoides murcica*, distribuïda àmpliament pel territori valencià o la **xarreta** (*Rumina decollata*). Dels insectes, en destaquen diferents espècies de les anomenades **tisores**, com la *Anisolabis marítima* i la *Forficula articulata*. Però hi ha un grup especialment cridaner, els lepidòpters -sobretot, a la primavera i l'estiu- format per les papallones o **palometes**. La més gran de les quals és la *Papilio machaon*, que passa també per ser la més gran d'Europa o la *Vanessa atalanta*, habitants del matollar, la formació vegetal més estesa del Parc. Una altra, no tan agradable en aparença i que afecta a les poblacions de coníferes, és el **cuc del pi** (*Thaumetopeia pityocampa*), de colors molt discrets, però que es fa patent la seua presència sobretot quan està en la fase d'eruga, amb la formació de les conegudes bosses que pengen dels arbres i que poden afectar molt seriosament grans extensions de pinedes. Dels insectes beneficiosos per a l'espècie humana en destaca l'**abella de la mel** (*Apis mellifera*) de vital importància, tant per a la flora del Parc com per a les espècies conreades, principalment el taronger (*Citrus aurantium*), ja que és la principal encarregada d'efectuar la pol·linització.

La fauna vertebrada del Parc, encara que no tan variada com la flora, conserva un elevat nombre d'espècies interessants, algunes amb poblacions reduïdes al territori valencià i en greu perill d'extinció, com l'**àguila de panxa blanca** (*Aquila fasciata*) entre les aus. Dels mamífers, en destaca la **rata penada de peus blancs** (*Myotis capaccinii*), únic quiròpter europeu que s'alimenta de peixos.

Àguila de panxa blanca.

La fauna vertebrada del Parc, encara que no tan variada com la flora, conserva un nombre elevat d'espècies interessants, algunes amb poblacions reduïdes al territori valencià i en greu perill d'extinció, com ara, l'àguila de panxa blanca.

Amfibis

El Montgó no té rius amb cabdal permanent d'aigua. Quan es produeixen episodis de pluja, encara que siguen de gran intensitat, l'aigua s'evapora en poques setmanes. De les tres espècies d'amfibis que hi viuen: la **granota verda** (*Pelophyax perezi*), el **gripau comú** (*Bufo bufo*) o el **gripau corredor** (*Bufo calamita*), deuen encomanar-se al temps per tal que conserve suficient quantitat d'aigua que garantisca la metamorfosi dels seus cullerots i que aquests arriben a l'estat adult. Raó per la qual el catàleg d'amfibis és el més reduït de tots els vertebrats del Parc. La granota viu en algunes basses de reg artificials. Les dues espècies de gripaus són especialment abundants per la zona de les Planes. El gripau comú busca igualment les àrees humanitzades, sobretot els jardins, on el reg continu compensa la humitat de què no disposa al medi natural. Per contra, els amfibis amb el seu caminar lent, són víctimes freqüents d'atropellaments.

Granota verda.

Rèptils

Entre els rèptils tenim al conegut **andragó** (*Tarentola mauritanica*), fàcil d'observar a les cases, prop dels fanals de llum, on s'alimenten dels insectes que hi acudeixen, o el **dragonet** (*Hemidactylus turcicus*), habitant de construccions abandonades.

Soterrada entre la vegetació trobem a la **llu-enta** (*Chalcides bedriagai*), rèptil amb les potes petites, quasi relictiques. Entre la vegetació de matollar habiten diferents espècies de sargantanes, com la **sargantana cendrosa** (*Podarcis hispanicus*) o la **sargantana cuallarga** (*Psammodromus algirus*), les quals s'alimenten principalment d'insectes. Una versió augmentada de les sargantanes és el **sarvatxo** (*Timon lepidus*), el rèptil més gran d'Europa i al qual podem observar prenent el sol a les roques de la Cova Ampla, o bé als camps de vinyes de les Valls; pot arribar a fer més d'un metre de llargària; el seu espectre alimentari va des de xicotets rèptils, passant per aus i fins i tot cries de **conill** (*Oryctolagus cuniculus*).

El catàleg dels rèptils es tanca amb els ofidis, amb diferents espècies de serps, cap d'elles perillosa per a l'home. Com la **serp de ferradura** (*Hemorrhois hippocrepis*), anomenada així pel dibuix característic en forma de ferradura a la part superior del cap, el **sacre** (*Rhinechis scalaris*) o la **serp verda** (*Malpolon monspessulanus*), sens dubte l'ofidi europeu de major grandària –fins als 3,5 m de llargària– però completament inofensiva per a les persones.

Aus

Dels diferents grups animals habitants del Parc, les aus són, sens dubte el grup més nombrosos (al voltant de 120 espècies diferents). Diferenciarem entre aquelles que hi viuen tot l'any o **residents**, les presents a la primavera i l'estiu, "estivals", o les que ens visiten en la tardor i l'hivern –"hivernants"–. Les "migratòries" són totes aquelles que utilitzen durant pocs dies el parc per menjar i descansar durant els seus viatges o migracions, bé a les àrees de cria al centre i nord d'Europa (migració prenupcial) durant la primavera, o bé a la fi de la temporada de cria, per tal de no passar l'estació més dura al vell continent. Viatjant a l'Àfrica subsahariana (migració postnupcial), des de la segona quinzena d'agost, fins a mitjans d'octubre.

Els penya-segats marins que formen el litoral del cap de Sant Antoni, són el lloc ideal per trobar-nos el **solitari** (*Monticola solitarius*) que s'alimenta d'invertebrats i xicotets rèptils com les sargantanes; la **cua blanca** (*Oenanthe leucura*), el **xoriguer** (*Falco tinnunculus*) i el rei de la velocitat pura: el **falcó pelegrí** (*Falco peregrinus*), entre altres. A la cova Tallada i altres del litoral és on crien tres espècies de **corbellots**: el **comú** (*Apus apus*), el **pàl·lid** (*Apus pallidus*) i el **de panxa blanca** (*Tachymarptis melba*).

A la base dels penya-segats descobrirem el **corb marí emplomallat** (*Phalacrocorax aristotelis*), espècie de recent colonització –tan sols

fa dotze anys–, que compta amb una població nidificant de 17 parelles. Una altra que es torna a veure, després de desaparèixer a la fi dels anys 80 del passat segle, és l'**àguila pescadora** (*Pandion haliaetus*). Ambdues, consumidores de peix, la primera els captura bussejant i l'àguila llançant-se des de considerable altura per tal d'atrapar-los. Aquesta darrera espècie és objecte d'un projecte de reintroducció al Parc Natural del Montgó i la marjal de Pego-Oliva, que està previst s'iniciï la primavera de 2019 amb el mètode *hacking* o cria al camp, i l'aportació de jòvens provinents de Balears i Andalusia.

La part central de massís, caracteritzada per grans penya-segats, és el lloc on es desenvolupen espècies com el **brúfol** (*Bubo bubo*), la **gralla de bec roig** (*Pyrhocorax pyrrhocorax*) que trobarem en xicotets grups familiars, el **sit de penya** (*Emberiza cia*) o durant els mesos d'hivern el **pela-roques** (*Tichodroma muraria*) provinent dels Pirineus que busca l'aliment –xicotets insectes– entre els clavills de les parets de pedres. L'**àguila de panxa blanca** (*Aquila fasciata*), compta al Montgó amb una de les 3 o 4 parelles nidificants a la comarca.

Sens dubte, la vegetació més abundant i estesa del Parc és la formada pel matollar o màquia mediterrània amb les seues característiques espècies, el coscoll (*Quercus coccifera*), la mata (*Pistacia lentiscus*) i la soflaina (*Rhamnus alaternus*). És on proliferen moltes aus, principalment insectívores, com l'abundant **xacna d'esbarzer** (*Sylvia melanocephala*), el **xacnot** (*Sylvia atricapilla*) o el **xiuit** (*Phylloscopus collybita*). A la plana del cim, on estan les creus del Montgó, i durant la tardor i l'hivern és fàcil trobar-se amb grups de **bardissers** (*Prunella collaris*), molt confiats davant la presència humana.

El Montgó ha patit des dels anys huitanta del passat segle nombrosos incendis que han eliminat quasi per complet la coberta arbòria –formada per pi blanc (*Pinus halepensis*) el qual, fruit de les repoblacions forestals ocupava la pràcti-

Xacna d'esbarzer

Fotografia de PEPE MENGUAL.

ca totalitat de la muntanya. Malgrat això, encara resten pinedes a les Planes, Coll de Pous, les Rotes i la cara sud. Algunes de les aus forestals que hi apareixen són la **tórtora europea** (*Streptopelia turtur*) que arriba a les nostres latituds en el mes d'abril i torna a l'Àfrica a les primeries de setembre. El **tudó** (*Columba palumbus*), espècie molt abundant, que fins i tot visita habitualment els jardins urbans. Entre les rapinyaires nocturnes –també en fase d'expansió– la més freqüent és el **caro** (*Strix aluco*).

A la cara sud, els conreus de secà –principalment de vinya–, mantenen importants poblacions d'aus, com són la **cadernera** (*Carduelis carduelis*), el **gafarró** (*Serinus serinus*) o la **co-gullada** (*Galerida cristata*). Les cases abandonades són el lloc perfecte per a trobar-nos l'**òbila** (*Tyto alba*), gran consumidora de rosegadors com rates i ratolins. Entre els predadors diürns hi ha el **capsot botxí** (*Lanius senator*), el qual s'alimenta d'invertebrats, sargantanes i aus menudes.

El Montgó ha estat sotmés des de la dècada dels anys 70 del passat segle a una forta pressió urbanística –principalment als vessants nord i sud–, així com a les Rotes i la Plana, quan van ser transformats antics bancals de secà en xalets unifamiliars. En aquest cas, algunes aus han sabut adaptar-se al nou hàbitat. Entre les més abundants tenim la **merla** (*Turdus merula*), visitant habitual de jardins, l'**estornell** (*Sturnus vulgaris*) que arriba a partir del mes de setembre i torna al nord d'Europa poc abans de començar la primavera. La **tórtora turca** (*Streptopelia decaocto*), colonitzadora de la zona des dels anys 80, però que ha esdevingut una forta explosió demogràfica, i el **teuladí** (*Passer domesticus*), espècie lligada a l'home, que està patint una forta devallada poblacional

Mamífers

Les poblacions de micromamífers són les més abundants arreu del Parc, estan a la base de la cadena alimentària i són preses de gran quantitat d'espècies, tant rèptils, aus o mamífers. Destaca el **ratolí mediterrani** (*Mus spretus*), la **musaranya comuna** (*Suncus etruscus*) –el mamífer més menut d'Europa– i la **rata parda** (*Rattus norvegicus*), animal oportunista: aprofita les restes de menjar i les construccions humanes per a prosperar.

El predador més conegut i abundant és la **rabosa** (*Vulpes vulpes*), dispersa arreu del Parc; altres com el **teixó** (*Meles meles*), o la **mostela** (*Mustela nivalis*) són també freqüents. Present des de fa pocs anys, i sempre lligat a masses adultes de coníferes, podem descobrir l'**esquirol** (*Sciurus vulgaris*), fins i tot visitant els assentaments humans.

El **conill** (*Oryctolagus cuniculus*), presa fonamental a l'ecosistema mediterrani, es pot trobar per quasi tot el Montgó. Però, sens dubte, l'espècie que ha patit un gran creixement poblacional és el **porc senglar** (*Sus scrofa*), el qual s'ha vist afavorit per l'absència de predadors naturals –com el llop o l'àguila daurada– per a experimentar una forta explosió demogràfica i escampar-se per amples zones, dins i fora del Parc, així com a la resta de la comarca.

Dins dels mamífers, el grup més interessant és el format per les rates penades, algunes habitants de coves –molt abundants– com la **rata penada de ferradura** (*Rhinolophus ferrumequinum*), o la més escassa i curiosa, parlem de la **rata penada de peus grans** (*Myotis capaccinii*), que al Montgó té una de les poques colònies en terres valencianes, s'alimenta de xicotets peixos d'aigua dolça, desplaçant-se per capturar-los al Parc Natural de la marjal de Pego-Oliva.